

САНА ОЛОХ

Х А Б Ы А Р
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

**ССКП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОИНА НАРОДНАА
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА**

№ 111 (4872).

1931 сый. Балаган ыйын 16 күнэ.

Сынаата
3 харчы

«Мугудай» совхоз Мара-
лаанайтаабы отделементин
опыттаах сүөсүһүттэрэ
Анастасия Романовна уон-
на Николай Иванович Тол-
стоуховтар быйыл саас-
кыттан ыла оёолорун Ири-
наны, Анастасияны уонна
Михаилы кытары дьэз кэр-
гэннэн сүөһү интэһитигэр
34 ынаабы тутан үлэлииргэ
быһаарыммыттар. Быйыл
сайын Лыбынтах ферматы-
гар саймытамылар. Нико-
лай Иванович Михаилы
ферма нэ-тас үлэтигэр сы-
рыттылар, итин сэр-
гынахтары манын сыл-
дьан маччыллар. Ол тү-
мүгэр үүт ыама биллэрдик
эбиллэнэ. Сыл тоёус ыйы-
гар валовойунан 44593 кг
үүтү ыама быһааннарын па-
па аһардылар. Маччират
кэмгэр ас биридик ыа-
мар ынахтан 771-дик кг
мыр эбэлээстэстэбэлээх-
тэрин 34 кг аһардылар.

Быйылгы кыстыкка дьэз хотонугар киллэрдилэр.
Снимокка: Ферма тутаах
үлэһит Н. И. Толстоухов.
П. Оконешников фотота.

Сүөһү кыстыгар бэлэмнэнини бэрэбиэркэлэбит БЫР-БААЧЧЫ КЫСТЫЫР ТУҢУГАР

Самаах сайын кэстэ ку-
ранэн, кыһын обургу ха-
быс тыһа хайы-үкэ бил-
лэн эрэр. Хатылылар бы-
йылгы кыстыкка хайдах ба-
лэмнээх оёоллорун бил-
лэри отделемент упрэ-
ляющей П. В. Пудова
хотуоратыгар хорүстүбүт.
—Икки суол бөһүрүөһү
быһаара саааһыбыт. «Ис-
кра» фермага быйыл са-
йын үөрэнээччилэр үлэ-
лээбиттэрэ. Оскуола аһыл-
ларын кытта үлэһит сүөх
буола түстүбүт. Маһаах
фермага тахсыга бири-
диклэн дьоннорунан үлэ-
ни ыһыппыт түмүктээх
буола. Быйыл армиятан
кэлбит Михаил Петров,
Дмитрий Макаров уонна
Захар Козлов ыһыккыт-
тыр буоллулар. Итинээх
эбни быйыл орто оскуола-
ны бүтэрбит Туйаара Иу-
стинова, Сардаана Собани-
на фермага үлэлиир ба-
ларын биллэрдилэр. Кичи-
лэр ферма төрүт үлэһиттэ-
рин кытта түспө коллектив
буоллулар. Онон 17 ыа-
кыһыттаахпын, 4 хотону-
нан 300-чээ ынаабы кы-
стыкка киллэрэн оёолорун.
Бу ый 9 күнүттэн ыла. Ити
—бириэ. Иккитинэн, сыл-
лата субан сүөһүнү көрүү-
харайыы ыһалыбааха
эрдэһэрбит. Быйыл Ана-
толий Иванович Константи-
нов селайааччылаах 14
киһилээх звенону тэрийэн
үлэһэ туруордубут, дьэз
Павел Васильевич.

уонна Николай Николаевич
Кривошапкиннаах «Мен-
та» уонна Сугулаагыга
өрөмүөн үлэтигэр 20 тыһ.
солк. оёолдулар.
Түбүктээх үлэ үөһүгэр
А. И. Константинов сыл-
дьар эбит. Кичи бааба
үрээбэр субан сүөһүнү уон-
на ныйрайдэри барытын
ылан түөрт хотонунан кыс-
тарга тарылар. Манна хо-
тоннору өрөмүөннээһин
ситэриллэн эрэр. Кичилэр
700-чээ сүөһү кыстыгар
быһаччы эппэстэһиллэр.
Упрэляющей П. В. Пудова
этэринэн, бу 14 киһилээх
звено түмүктээхтик үлэ-
лиир. Звено 150 сүөһүнү
күһүкүгү уотуга туруор-
бүт.
«Искра», «Толон» фер-
маларга быстах-остох өрө-
мүөнү Ф. Ф. Батарики, С.
Л. Говорова, Е. С. Данилов
уо. д. а. ытан бүтэрдилэр.
Ол эрээри отделемент
кыстыкка бэлэмэ барыта
сиппий-холлут буолбатах.
Холобур, «Толон» ферма-
га, свэрщик бурдук хо-
мууругар сылдыар буолан,
котел оёһуллубааха ту-
рар. Көрмөсөх селайаач-
чыта К. В. Чичигинаров со-
торутаабыта этэн турар-
даах: «Сыах сыл үс тым-
ыттан биригэр тохтоон
көрбөккө үлэлиир. Техни-
ка, оборудование элэйдик-
лэр. Онон улахан кыһал-
баа киирдик».

Сайыннан кыстык хо-
тоннорго көһүү кэмгэр
ыама түһүүтэ тахсыбыт.
Сайылык бүтэһик күнэри-
гэр дьэри күнгэ 2 тонна-
ны ыабыт эбит буоллаха-
рына, билигин күнгэ тонна
900 кг үүтү ыһылар. Ону
салапта «Искра» фермага
үлэһэбит оскуола оёоло-

ругар солбук кэстэ охсу-
батабынан быһаарар. Ынах-
ха сиплэһи сизинни саба-
лаан эрэллэр. Күнгэ үстэ
ыһылар эбит. «Искратан»
ураты фермалар сылаабы
былааннарын толорор
кыһаахтар. Холобур,
«Мен-та» сылаабытын то-
лороро 6 тонна хаалбыт.
Хотоннору кыстыкка ба-
лэмнээһин сэрэ, нэһи-
лиэн госуаарствоннай та-
риктэлэригэр кыстыкка ба-
лэмнэни үлэһэ балайда
тэрэһиннээхтик барыт.
Ол курдук, Е. М. Иванова
сэбидиссэйдээх 70 миэ-
гэлээх дьааһыла-сад, дьэз
туота таһа да эргэтин
иһин, хол-дьып курдук өрө-
мүөннэнэн таһааччы үлэ-
ли турар. Маһаһынар
истэри-тастары кырааска-
ланан тупсарыллыбыттар,
оттуллан тураллар. Улахан
үлэ начальнай оскуола
дыкэтигэр капиталнай
өрөмүөнү ыһыккан си-
бээстэн барыт. Бу оскуо-
лаба итигэр систематыгар
эбни батареялары туруора,
иһинээки электропроводы
тарда сылдыаллар. Кэлэр
нэдиэлэтэн итинни саба-
лыллар. Улахан оскуола,
интернат оттуллан турал-
лар.
Мантан көстөрүнэн, ха-
тылылар быйылгы кыстык-
ка балайда тэрэһиннээх-
тик киирэн эрэллэр. От-
тон ол—кыһаабы кэмгэ
бородууксуйаны элэбтик,
атын да үлэһи-халлааы тэ-
рээһиннээхтик ыһык сүрүн
усулуобуйата.

А. ПАВЛОВ,
Хатылы сельской Со-
ветин исполкомун
председателэ.
С. ПОПОВ,
«СО» аналл. корр.

Кыһалба онгостубут түмүгэр

Балаган ыйын бастагы
декадатын ардыга бааһы-
наларга хомуур үлэһитин
биллэрдик харгыстаабыта.
Нэһилиннээх кэһикки хал-
лаан туран биридик бил-
лэһа хортуоппуйу хосто-
хунга хого табыста. Ол
курдук, кэһикки үс-түөрт
күнгэ Эрлик Эрстикин
батынан уонна Субуруускай
аатынан совхозтарга 600-
чээ оскуола үөрэнээччи-
лэрэ, олохтоох уонна оро-
йон кичиникээки тэригэ-
лэр үлэһиттэрэ табыстылар.
Соахостарга нэһилиннээх
кыһалба онгостон көмөс-
түтэ элбэһи быһаарда.
Бааһыналарга үлэ тэһиэ
биллэрдик эбиллэнэ, по-
ча диригикки сиккирэн тох-
тоон турбут хортуоппуй
хостуур аёордоттар эмиз
үлэһитин сабааһылар.
Итигэр түмүктэригэр өгө-
дөс кэһикки үс күнгэ ик-
ки совхозуонан эбни 27 ге-
тарга хортуоппуй хомулу-
на. Онон үлэ тэһиэ ма-
тан мөлөөбөтөһүнэ кэлэр
икки-үс күнгэ нэһилиннээх
олус наадылар бу сүрүн
бородууктата маһаһын-
нарга атыкка тахсар уонна
эһилигэ үүнүүтэ аһааһы
ыһык сизмэһэ үүрүллэр ту-
руннэһа.

Е. КОЯКИНА,
ОАПХ кылаабынай
агронома.

ЫАННЫЫК ФЕРМАЛАРЫГАР

(Балаган ыйын 11 күнүттэн турутуна)

Бастагы колоннага—күннээһи валовой ыама, иккис-
кэ—госуаарствода туттарыллар үүт күннээһи былаанна,
үһүскэ—ол туолуута (центнеринэн), төрдүскэ—ынах
ахсыттан таһа үүт ыһыллыбыта (килограммынан), бэһис-
кэ—үүт таһаарынаһа (бырыһыанынан).

	41,1	38,3	40,0	7,8	100
Карл Маркс	41,1	38,3	40,0	7,8	100
Субуруускай	42,0	44,7	43,1	6,6	98,5
Хатылы	17,0	21,3	16,9	6,0	97,0
Болтоно	25,5	23,4	26,2	7,2	97,6
Эрлик Эрстикин	80,0	82,0	87,2	6,1	100
Холтобо	17,0	21,5	17,0	4,5	100
Хадаар	19,0	19,2	19,0	5,4	100
Хайахсыт	23,0	19,3	23,0	7,3	100
Чаныр	29,0	22,0	28,2	7,4	100
«Чурапчы»	66,5	71,2	65,4	6,7	93,9
Сылан	22,0	24,0	21,6	6,8	90,9
Килэһки	23,0	20,8	21,6	7,4	91,3
Арыылаах	14,0	18,2	14,7	5,3	100
Түөһэ	7,5	8,2	7,5	8,9	100
«Мындааһааһы»	52,7	46,3	54,2	8,1	91,8
Болугур	32,1	24,8	34,9	7,8	93,7
Соловьёв	16,1	16,8	15,2	9,4	87,5
Хайыях	4,5	4,7	4,1	6,6	93,3
«Мугудай»	68,1	57,8	65,3	6,5	97,7
Маралаайы	19,0	15,7	18,0	6,3	94,7
Чыаппара	16,0	15,7	16,0	5,0	100
Толоон	18,1	12,7	12,1	9,2	97,2
Төлөй	15,0	13,7	14,2	6,3	100
Оройон үрдүнэ	358,4	340,3	355,2	6,8	97,0
1931 сый.	357,0	—	348,0	6,7	97,0

Үүт күннээһи валовой аһыах буолан госуаар-
ыама бу иһинээһи нэдиэ-
лэтээһэр оройон үрдүнэн
23,9 центнеринэн таһаары

түстэ. Госуаарствода ту-
тарыы 26 центнеринэн,
бири ынахтан ыаһын 0,5 кг
намаатыһына. Соловьёв
отделементта үүтү сайык-
кылыгы өлгөмнүк ыһы-
эрээри, таһаарынаһа на-
мыһаһыттан үүтү госуаар-
ствода туттарыы былаанын
толорбот. Оттон түөһэлэр
нэргэ ыаһыккы кыстыгыр
ынах ахсыттан күнгэ ор-
тотунан 8,9 кг үүтү иһэ-
ни ыһылар курдуктар даһаа,
аһыаһы дэлэһи бала-
ыаһаар ынахтарынан аһааһа
иһэн сизэрибит наада.

БЫЛААННАРЫН АҤАРДЫЛАР

Федор Федорович Око-
нешников селайар 14 киһи-
лээх көлө-илии звенота
быйыл сайын Нуотараба 7-с
учаасткага үлэһэһэ. Ыччат
наастаһа И. С. Оконеш-
ников быһаччы көбүлээһи-
ниһи үөрэнээччилэр Вася
Сидцев, Женя Оконешни-
ков ордун үчүгэйдик үлэ-
лээбиттэрин отчуоттар тоһа-
солоон бэлэһитиллэр. Зве-
но былааны таһынан 40
тонна оту кэһиһэн, 290 тон-

на дорохой аһылыгы сов-
хозка туттарда.
Отчуоттар бу күннээһэ бу-
тэн дөйдуларыгар киирдик-
лэр. Билигин «Мугудай»
совхоз Чыаппарааһа отде-
лементыгар Алаас ферма-
тык «Молодежная» ферма-
ны кыстыкка бэлэмнээһингэ
үлэһилилэр. Өрөмүөн үлэ-
тигэр В. М. Решетников, Е.
Н. Фокин, В. М. Пестраков,
И. С. Оконешников кыт-
таллар.
П. ПОПОВ.

«Ычча-ычча» операция ААСПЫТТААҤАР АТЫН ХАРТЫЫНА

Кыһыл көмүс күһүмүт
тиний кэллэ. Онон тур-
дах аһы улам-улам тым-
ныһан иһэр. Халлаамыт
ардаһыыр, эмиз да хаар-
даан ылар.
Кичи барыта оттук сезонун
кэтэһиһтэрин кэтэһаллар.
Тон хаһаа дьэзэ олорон,
киһи доруубуйата да мөл-
түүр, үлэ даһаны тэһиэ
бытаарар. Эрдэ оттукка
бэлэмнэри туһунан доку-
ментацияны толорбут та-
риктэлэр тургэһик ити-
тиллэллэр, ким бэлэмэ
сүөх хойтуур.
Биһиги нэһилиннээһи
олох-дьаһах өгөгүнэн
хааччылар комбэнат кыс-
тыкка кииринни билсизэ
сырыттыбыт. Кылаабынай
инженер И. С. Шеломовы
көрсөм, өрөмүөн үлэһэ та-
дах ыһылыбытын туһунан
ыһыталаһабыт.
—Хаһааыстыһаннай ах-
саһаа киирэмиз, үп-хар-
чы кыра, онон улахан ка-
питалнай өрөмүөнү ыһы-
кыаһыт сүөх. Ол да буол-
лар, сайын устата «Рембыт-
техника» сыага, столарнай
уонна сувенирнай сыахтар

үлэлиир корпустарын не
өртүттэн шукатуркалаты-
быт. Парикмахерская, фо-
тография дыкэтигэр күнүс
буор уонна опилиа кута
сылдыабыт. Тэстэр батарея-
лары, турбалеры уларытан
тэлэртэн, свэркалатан, уу
ыһытылларыгар бэлэм өгө-
дубут. Кырааскалааһын эһин
курдук быстах үлэһэр са-
йын бүлүттэрэ. Гаражыт
туруга быстар мөлөөт.
Эһил сага гараж тутул-
луохтаах, онон, үбү матай-
дааһаарыбыт, капиталнай
өрөмүөн ыһылатыбыт. Хай-
дах эмэ бөрөнөн кыстыгыр-
быт буоллар, бүтүгүстэн
итини биридилэр. Онон,
дьэ, абыраһаа иннибит,
дири Иван Семенович.
Атах таһаһын өгөһөр
сыаһа киирэн, үлэһиттэри
кытары кэпсэтэбит.
—Биһиги оттук сезонун
кэтэһэн аһаа биридидит.
Бүгүн оттон үөртүлэр.
Муостаһытын сылааһы ту-
тар линолжумунай бүрүй-
бүлүт. Оттулуннаһына сы-
лыһыа,—дизин кэһини то-
һуудулар.

Телерадиоаппаратуралары
өрөмүөннүүр, столарнай,
сувенирнай сыахтары көрдү-
бүт. Истэһиһэлэр шукатур-
каланан, кылааччы испиэс-
кэлэнэн, көрүүхтэн дьоһун-
наах.
Бу таркыт илэрээ сыл
кыстыкка киирингэ «Сига
олоххо» критикаланан ту-
рардаах. Үөһээ кэпсэммитин
курдук, билигин—ол кэм-
нээһиһтээһэр букатын атын
хартыына. Балаһа өрөмүөн
үлэһэ ыһытыллыбыт. Урут
атах таһаһын өгөһөр сыах
муостатынан тымнылар эбит
буоллаһына, линолжумунай
бүрүлэн, күнүс кутуллан,
аастыт кыһын сылаһыбыт.
Телерадиоаппаратура сыа-
гар таһаһа 3-5 кы-
раадыһа тымны эбит буол-
лаһына, шукатуркаланан,
аны сөптөөх үлэһи үсу-
дуобуйа үөһэһитиллээһэ.
Манна даһатан эттэххэ, са-
на тутулла сылдыар таас
дыһэлэрэ үлэһэ киирдэһинэ,
материальной - технической
базалара бөбөргөһөн, үлэһи-
рин хаачыстыбата өссө туп-
сүөх этэ.
Л. ОЛЕСОВА,
«СО» аналл. корр.

Научнай-технической прогресс суолунан

ҮҮТҮРДҮҮ ОНКУЛА

Селекционной-племенной үлэсэ контрольной-селекционной пууннар уһулучу суолталаахтар. Ити тингэлэни үүтүрдэр фермалар үлэлэрин технологиятын туһунан кэпсизди бадарыллар.

Билээн турар, ынах үүтүтээх буолуугулар сабыдьялааччы бэрт элбэх — аһылыга, көрүү-харайыы, тумнуур хаачыстыбата, бородатын уратыта, хайысхалаан инти уонна тингэлэни төрөтүүгэ бэлэмнээһин.

Үгүс хаһаайыстыбалар ор сыллаах опыткара көрдөрүөн, уулаах тингэлэни хара магнайыттан үчүгэйдик бэлэмнээһин сүөһү магнайы уонна кэллэни да лектацияларыгар үүтүтээх буоларыгар төрүтүнэн буолар. Үүтүрдэр сыалтан дэс ити контуруоллуур-селекционной тэрийин ордух табыгастаах. Хаһаайыстыбанын ахсааһыга, бэйэни үбүлэнигэ уонна арендада кирибит кэмгэ кыра дыокус субс тингэлэ фермаларын тэрийэр ордух: Онуоха, холобур, 60 тингэлэттэн 40, 80 тингэлэттэн 60 ордух бастыгынарын талаан ынааха таһааран иһиэххэ сөптөөх.

Үүтүрдэр фермалары тэрийиңэ плем-үлэ сүрүн соруунаан буолаллар:

— тингэлэни төрүүргэ бэлэмнээһин, 5-6 ыйдара буолбут уулаах тингэлэри бөлөхтөөһүн;

— тингэлэлэр үүтү биэрэр дыоурдарын быһаары уонна үүтүтээхтэрин талаан кандидат фермалары сактарды;

— фактической үүтүтэрин быһаары уонна тингэлэлэр массыынанан ыһаһыга төһө түргэник итэллэрин, үүтүтэрин биэримлэрэ түргэник быһаары;

— обуастыры оёолорунан сыаналааһын;

— сүөһү аһылын быһаары.

Ынах буолар сүөһүнү тингэлэтигэр сыаналааһын ордух чуолкай уонна эрдэ ыһаһыларын улахан барыстаах. Билигин кэмгэ төрөөбүт тингэлэлэр төһө үүтүтээх буолуохтарын бастаах, иккис, үһүс ыйдарыгар элбэхтик аһатан, үчүгэйдик ыан эрэллээхтик өтө көрөр кыах баар буола.

Кыстык хара сабаланыытан тунуй бүрөүөстөрү, улаатыларын уонна уулаахтарын учуоттаан, толору рэццион аһылыгынан хаачыһылаахтаах. Аһааһы сууккатаабы нуормата 8.9 аһылык единицатыттан аһыаба суох буолуохтаах. Бу

кэмгэ тингэлэлэргэ үчүгэй хаачыстыбалаах сиилэс, от сизтиллиэхтээх. Ууламмытара бизс-алта ый буолбут тингэлэлэри ордух үчүгэйдик аһатыллыахтаах. Син-нылэрэ массажаһахтаах.

Тингэлэлэри төрүүхтэрин икки-үс ый инниттэн массажаһы улахан суолталаах. Оччого синнылэрэ улаатар, үүтү үөскэтэр былчархайдара үчүгэйдик сайдаллар. Массажаһын имэрийинтэн сабаланаар, онтон улам күүһүрдэн бизс мүһүүгэ кэригэ өгөһуллар. Тингэлэ төрүүн 15—20 хонук инникэ массажаһаһы тохтотуллар. Кыһыгы кэмгэ тингэлэлэр ууламмыларын иккис аһаарыгар чэрчилэлэр хайаан да наада. Сылаас күн чэрчилэтинтэн сүөһү организмыгар аһылык вещества-ларын атаһаһыларга тулсар, иһинээни үөскэтэрэ үчүгэйдик сайдар, чэлэ-китик төрүүлэр. Научнай опыткаран көстөрүнэн, чэрчилэтиллибит ынахтар төрөөбүттэрин кинэ бастаах көдүүүлэрэ 30-тан, оттон чэрчилэтиллибэтэх ынахтарга 50-тан тахса хонон бараан кириэр.

Киники сылларга оройуонга тингэлэлэри үүтүрдэр фермалар ахсааннара 10-га тийдэ. Манаа балаачча тэрээһиннээхтик Карл Маркс аатынан уонна «Мындабааһын» совхозтар үлэллиллэр. Онтон көстөрүнэн, 30—40 табану арендада ылан көрөр сөп. Ити-ни Карл Маркс аатынан совхоз Төүгүргэстээсэр Баращкова, «Мындабааһын» совхоз Кыстык Кугдатыгар Владимир Дюдорев, Мырылаба Егор Собакин тингэлэ көрөр фермаларык да опыткарыттан көрөбүт.

1989—1990 сс. кыстыкка тингэлэни үүтүрдэр 15-кэ тийэ ферманы тэрийэр соруу турар. Бу үлэни специалистар, зоотехниктар тэрийиэхтээхтэр. Итичээтигэр ыанныкытан арааран туспа тингэлэ хотоннорун тугар соруу турар. Холобур, Карл Маркс аатынан совхозка курдук. Бастык хаһаайыстыбалар бу наукаан биэргэтиллибит опыткарын маассабайдык тэрийэр хайаан да наада буолла. Оччотугар эрэ элбэх бородууксуйаны бизсэр сүөһү бородатын үөскэтээхтигэр сөп. Манааха хайе тэрийиэхтэн аһаах үсүлүбуйаны, хамнаһы көрөр наадатын бары өртүнэн учуоттуохха.

С. БАРАШКОВА,
ОАПХ племенной үлэсэ
отделни начальнига.

Академияга үөрэниэбэ

Бу күнүргэ Дьабыһа бөһүөлэни олохтоохторугар Татьяна Васильевна уонна Василий Николаевич Корякиннарга К. А. Тимирязев аатынан тиа хаһаайыстыбатын академиятыттан бэлэмнээни отделинотын сибидиссэйэ, доцент В. С. Селивановаттан манньик ис хоёонноох сүрүк кэллэ:

«К. А. Тимирязев аатынан Москвага тиа хаһаайыстыбатын академиятын Смоленскайдаагы филиалын бэлэмнээни отделинотын деканата эһиги

кыһыкытын Татьянаны үчүгэйдик иһиликитигэр махтанар уонна түс бэйэситигэр туйгун доруобуйаны, дыолу-соргуну бадарар».

Бу сүрүккэ этиллэр Татьяна Корякина Карл Маркс аатынан совхозка Төүгүргэстээх комплексыгар икки сыл ыанныкыстаабыта уонна академия бэлэмнээни отделинотыгар кирибитэ. Кини бу күнүргэ академия бастаах курсугар ылылынна.

С. ПОПОВ.

Хаһаайыстыбатын механизма

Оройуон үгүс иһиликэтигэр кооперативтар үлэлээн, дыон-сэргэ биһирэбиллэн ылан эрэллэр. Бу билигин кэмгэ дейду Аска-уөлгэ программатын олоххо киллэрингэ биер дыоһунаах хардыы буолара саарбага суох. Урукку өртүгэр кэтэх хаһаайыстыбаны тэрийиңгэ иккэс хаарчахтар баалаара. Ол да иһин эбитэ буолуо, сүөһүнү-аһы тутуох да айылаах дыон уустук балаһыаньыда кириэллэр.

Тиа сирдэриннээсэ кооперативтар сүрүн дьарыктара — кирилэр бэйэлэриттэн ордорунар этэрин, үүтүтэрин иһиликэнигэ аһааһылааһын. Ол эрэри, дынн киһигэр киридэххэ, итинти-кигэ «моолонор». Ол тугуйт Кини совхоз сиригэр от-

ДЬОҢУН ХАРДЫЫ

туур буолан дуогабардаһан наада, онон туттар-быт бородуукталара совхоз нөүгө госуларстааба барар, олохтоох иһиликэнигэ көрө мэллээр. Соторутаагыта райсовет исполкомугар кэтэх хаһаайыстыбаттан кирибит эти иһиликэнигэ аһааһылар туһунан дыоһунаах быһаары ылыллыбыт. Билигин оройуон иһиликэнигэти-кигэ лимитэ олус кыра.

Болугур иһиликэтигэр кэтэх сүөһү ахсаана, оройуон үрдүкүн ылар буоллохха, саамай аһааһы буолуо. Холобур, маалык соло-вөөстөрүттэн балтараа төгүл аһааһы, билигин ман-

на тэриллит «Сайды» кооператив 28 хаһаайыстыбалаах. Барыта 34 ынар ынахтаахтар, 33 ынат сүөһүлээхтэр, 17 бизлээхтэр. Быйыл өт дөһл буолан, кооператив 250 тонна оту соёуопкалыыр былаанын 300 тоннанан толордо. Итинтэн 40 бырыһманын аһааһыларын сөп. Ол үрдүнэн бэйэтин хас биердик хаһаайыстыбатыгар 4—8 тонна оту биэрэр кыахтаах. Онон сүөһүнү иитэргэ үсүлүбуйа баар курдук. Кооператив чиликэнигэр быйыл сайын совхозка 26 тонна үүтү туттардылар. Ону таһынан 1,5 гектарга хортуоплугу

нээсэ аһааһылааһын ыйы-талааһын. Онуоха кини манньик эппиттээтэ:

«Саамай сөпкө ыйыта-бын. Онуоха сүрүн бири-чиннэ сиргэ сытар. Биһиги совхозтуун дуогабардааһыт, онон эппити, үүлүтүн киннээх туттарабыт. Өскө-түн сирри олохтоох Совет бас билэргэ буоллар, ордо-рунар бородуукталарытын райпотребсоюзка аһааһыла-аһааһыт. Бородууксуйабыт быһааччы иһиликэнигэсэ оч-чого тийиэх, ону тэңэ олохтоох Совет биһиэхэ биэрбит оттуур сирин арендатыттан үбү киллэри-киэ этэ.

Сүөһү иитэр ыал аһааһы. Онон кооператив тиа хаһаайыстыбатын бородуукталарынан иһиликэ-нааки толору хаачыйар кыага суох. Кэлэи сүөһүнү ииттэнэр бадалаахтар эл-бээтиллэр. Онуоха бары үсүлүбуйа баар буолла.

Бу сөпкө «мал» буола са-тыыр кооперативка иһи-ликэнигэ айбүлэ, олохтоох саалата үчүгэй сыһыана быһаарар оруоллаах. Онон бары күөс, тирэх буолуок-пугун наада. «Сирри—олохтоох Советка, коопе-ратив бородууксуйатын—иһиликэнигэсэ» динн де-визтээх үлэлээбик!

Т. КАРДАШЕВСКАЯ.

Снимокка: «Сайды» кооператив салаааччыта И. И. Яковлев.

Автор фотота.

Дэ ол иһин, тугах-хан-нык иннинэ, совхоз отде-лениеларын толору хаһа-йыстыбанын ахсааһыга кил-лэриэххэ. Кинилэри хаһа-йыстыба иһинээсэ коопе-ративтарга кубулутоохха. Совхоз иһигэр туспа кол-хоз курдук. Туспа Агро-промпанка (эбэтэр совхоз иһигэр) аахсар счёттоох, туспа докуоттаах подразде-ление оңоруохха. Барыла-рын аһы-эргэни сыһыаны-гар киллэриэххэ. Оттон кооперативтар истэригэр бары салааны арендада киллэриэххэ; хамнаһы суох оңоруохха, салаааччы, шофер, слесарь, кочегар уо. д. а. үлэһиттэр эт, үүт эрэ түмүгүттэн дохуот-хамнас ылар буолууларын, түмүгэр бары биер коллек-тивнай өйгө-санаада, боро-дууксуйа элбэһинигэр ыла-дыр хаһаайын буолалла-рын ситиһиэххэ.

Совхозтар кини аппара-тарын мунуттуурдун ача-аһаахха, кинилэри совхоз иһинээсэ кооперативтар со-веттарын курдук, сүрүн-нүүр, былаанныыр-учуот-туур, көмөлөөр, үлэ тү-мүгүнэн дохуоттанар ор-ганга кубулутоохха. Бу са-наа этик буолбатах. Бу ту-һунан Швец сүрүгар чуол-кайдык ахтыллар уонна «Кыһымка» (2. 09. 89) Гос-агропром сүрүннүүр эхо-номика М. Сивцева итээ-тинлээхтик дакаастыыр.

Оройуонмут экономика-тын тосту өрө таһаарарга В. В. Швец сүрүгун тула элбэх сааа атаһаһыга, элбэх өй үлэстэ, дүүллэ-һи тахсара наада дин са-нааһын. Сааһы, бастыкы, олохтоох үсүлүбуйага сөп түбэһиннэрэн, түргэник киллэрин иһэр наадааба барыбытын өйдөнүөхтээх.

И. ПОНОМАРЕВ,
смактаабы партбиро
секретара.

Киллэгини.

«Аренда: тобо бытаарабыт?» Ыстатыйаны дүүллээһини

Анархияга кубулулар сатаммат

В. В. Швец «Аренда: то-бо бытаарабыт?» динн ыстатыйатын аахтатх, и-тэриһиргээбэтэх салааач-чы, арендатор, тиа хаһа-йыстыбатын специалиһа, үлэһитэ суох буолуон сөп этэ да, оройуонмут хаһа-йыгар дүүллээһин мөлөх-түк барар.

Бэйэм, төһө да эконо-мист буолбатаһым иһин, аренданы киллэрингэ дыон өйүн кыратык эмэ хамса-таарай, туһалаарай динн бу санааларбын сүрүйөргө хо-лоннуум.

Урукку өртүгэр совхоз-тары эһэн, отделинелары госуларственнай кооперативнай хаһаайыстыба (госкоопхоз) оңортоон, оройуонга биер агрофир-мата тэрийиңгэ динн су-руйуум сэһэриһини ыла-таба. Ити этинн сүннүүн билигин да сөп динн турар, бу иннэ-кэннэ ситэ быһа-рыллыбатах кэмгэ арын эрдэлээһин эрэ буолуон сөп дуу дин саныһыбын. Бас билин, сир, аренда туһу-нан сокуоннар тахса или-кэтигэ ити саараннааһын үөскэтэрэ саарбага суох. Манаа сүрүн мэллэикэн уһун сылларга совхозта-рынан олонор босхо, бэ-лэмгэ үөрэни, көңүл ыс-кайдаан олоруу, госулар-ство моонньугар эрэиэр ситийбит айбүт-санаабыт, бары салаааччы бородуук-суйа түмүгүттэн тутулуға суох үрдүк хамнаһа, ол иһин мистэтин турар биэр-бат баага туормас буола-ра баар суол.

Билигин хаалыттан тах-сы биер сүрүн төһүүтү-ин аренданын сыһыанна-

һымылары кэллэикэн киллэ-рин буоларын өйдөөн эр-эбит. Ол эрэри аренданы киллэрин олус бытаан, быс-тах.

В. В. Швец — дейдуга кизигин биллэбит практик-экономист. Ыстатыйата олус сөп. Кини этэринэ, аренда хайаан да хаһа-йыстыба бары салаалары-гар бүтүннүүтүгэр кэллэ-ник биердэ кириэхтээх, хас биердик үлэһит, сала-ааччы оңоһуллубут боро-дууксуйа түмүгүнэн дохуот-тамхалтаах, хамнас суох, үлэһит барыта тустаах си-ригэр хаһаайын буолуох-таах. Мантан аһын буола-бына, анархия динн суру-йар.

Ол сөтө биһиэхэ аренда анархия дуол Совхозтар-быттар, кырдык, анархияда маарынныыр балаһыаньа үөскэтэ. Совхоз аайы про-изводство сүрүн салаала-рыгар үксэ быстах аренд-ный коллективтар тэрил-лилэр. Оттон совхоз, отде-ление саалтата сончо хал-баһаабат, үүнүөн эрэ сөп аһааһаа олонор. Авто-парк, мастерской, гараж, о. д. а. хаачыйар эйгэ үлэ-һиттэрэ уруккулуу хамнас аахсаалар. Кинилэр үптэрэ эт, үүт элбэһиниттэн үлэ-хан тутулуға суох, сыһы-нара да оннук. ОАПХ, совхозтар, отделинелар саалталара даһаны ахсаан өртүнэн биллэрдик ачаа-батылар, оттон кинилэр оруоллара, сабыдыаллара, салайыылара мөлөөтө. Партийнай, советскай ор-ганинар производствоттан тэһэ быһыттыдылар, идео-логическай үлэ биллэрдик

мөлөөтө. Арендаторга кө-күлү биэрэбит динн кини-лэргэ кыһамны бары өр-түнэн нактаата. Үлэ бири-мэтин, бэрээдэгин тутулуу үлэһит суоһаһыгар бэри-ликиэ. Совхозтар отделе-ниелара толору хаһаайы-стыбанын ахсааһыга, арен-дада кирибит аатырбытта-ра да, билигин да урраа-лааһаһыдар совхоз дирек-торын көкүлэ суох биер солкуобайы, биер сүөһүкү бае билбэттэр, биер сап-паас чааһы аһааһаһаһаһа. Барыта—уруккулуу уолсай хоңуол, кинигэи былаан-нааһыны...

Саалтата, специалистар-га эмиз мараата. Урукку-луу барытын быһа дыһа-һын, бириһээстээһин сатам-мат курдук буолла. Арай кинилэргэ биер үлэ-рийбат—аллерга туспат акылаат—хамнас. Баалар тү-мүктэригэр, этэргэ дылы, үөһэлэр кыйбат, алла-рылар баарбат быһыла-ра, анархияда маарынныыр балаһыаньалара үөскэтэ. Бу—омуннааһын буолбатах. Сорох аренднай коллек-тивтар балаача ситиһи-лэммиттэрин, үтүө, өт са-һын кэлэн, аастыт курдаи сылларга тэһиһээтэххэ кыра өрө тахсылар баар кур-дуктарын иһин, оройуон-мут уолсай балаһыаньата мөлөх.

Бу хаалыттан хайдах тахсыахха? Экономист Швец этэрин курдук, аренднай сыһыаннаһымылары произ-водство бары салааларыгар тэһиик, кэллэикэн киллэ-ринэххэ, хас биердик үлэ-һит, коллектив хаһаайын буоларын ситиһиэххэ.

